

трактат Петра Скарги “Про єдність церкви” (1577), яка не була надрукована. Про нього, як “Мотовила”, “інославного і прилукавого, любимого слугу” князя *Острозького*, “Ивана многоученого”, згадує у своїх листах князь *Андрій Курбський*. На користь того, що йдеться саме про М., вказує та обставина, що з усіх представників роду Мотovilів, які жили в другій половині XVI ст., Іван Григорович був єдиним наближеним слугою *В.-К. Острозького*. Зі слів *А. Курбського*, ознайомленого з текстом відповіді, дізнаємося, що М. належав до течії аріан (антитринітаріїв), про що свідчить його заперечення Трійці, церковного інституту, шанування ікон, а також проголошення папи римського антихристом. На думку Наталі Яковенко, перший кваліфікований полемічний твір, написаний від імені православних (“Послання до латин із їх же книг”, близько 1582), також належить перу М.

Про М. відомо, що він народився в сім’ї Григорія Мотовила та Ганни Яцьківни Ледухівської. Тримав з руки *В.-К. Острозького* половину с. Лазучина Кузьминської волості (1569), був власником частини с. Ледухова Кременецького повіту Волинського воєводства, у 1580 р. взяв у заставу в князя Януша Янушовича Заславського село Закриниччя Новозаславської волості. Можливо, М. слід ототожнювати з “Іваном Мотовидловцем”, що в 1560 р. отримав від *В.-К. Острозького* на ленному праві спустошений татарами маєток Гуляники в Київському повіті. Після смерті шляхтича це село за королівським привілеєм дісталось клієнту князя *В.-К. Острозького* київському земському судді Яну Аксаку і від початку XVII ст. називалося Мотовилівкою.

М. був двічі одружений. Від першого шлюбу із Софією (Немилкою) Лосятинською народилися Василь, Маруша і Раїна; від другого – з Марією (Мариною) Олехнівною Білостоцькою – Ян, Самуель, Ганна, Зузання, Уляна і Василь. Нащадки М., почина-

ючи з першої половини XVII ст., іменувалися Беневичами-Мотовидлами.

Джерела: ЛННБУС. – Відділ рукописів. – Ф. 91. – Спр. 181/VI. – 4. – Ч. IV. – Арк. 16-16 зв., 18-18 зв., 20-20 зв.; Письма князя А. М. Курбского к разным лицам. – С.-Петербург, 1913. – Ствп. 103-110; ЦДІАУК. – Ф. 11. – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 199 зв. – 200 зв., 234-234 зв., 246-247, 395 зв.-396, 482-483, 657-657 зв., 657 зв.-658, 754 зв.-755, 755 зв.-756; Ф. 21. – Оп. 1. – Спр. 14. – Арк. 98; Спр. 25. – Арк. 41; Спр. 38. – Арк. 97-99 зв.; Ф. 25. – Оп. 1. – Спр. 460. – Арк. 415; Ф. 26. – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 139-140; Archiwum Państwowe w Krakowie. – Oddział na Wawelu. – Archiwum Sanguszków. – TeKa rzymska XXIII. – № 52. – S. 239; XXVII. – № 49. – S. 309-310, 313-314; № 50. – 317-318, 321-322; № 51. – S. 325-326, 329-330; XXIX. – № 10. – S. 47-48.

Література: Любашенко В. І. Єретичні течії // Історія української культури у п’яти томах. – Київ, 2001. – Т. 2. – С. 379; Мицько І. З. Осередки культури при магнатських і шляхетських дворах. Острозька академія // Там само. – С. 534-535, 546; Його ж. Острозька слов’яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 102-103; Яковенко Н. М. Реформа “грецької” церкви: унія, оновлення православ’я // Історія української культури у п’яти томах. – Київ, 2001. – Т. 2. – С. 512; Bobiński W. Województwo kijowskie w czasach Zygmunta III Wazy. Studium osadnictwa i stosunków własności ziemskiej. – Warszawa, 2000. – S. 192; Rulikowski E. Opis powiatu wasylkowskiego. – Warszawa, 1853. – S. 134.

Ігор Тесленко

Мстиславець Петро (* ? – † ?)

Білоруський та російський друкар. Правдоподібно, народився в білоруському місті Мстиславлі. Разом з *І. Федоровим* працював у московській анонімній друкарні. Спільно з ним надрукував першу точно датовану в Москві книгу “Апостол” (19 квітня 1563 року – 1 березня 1564 року), а також у 1565 р. – два видання “Часовника” (I – 7 серпня – 29 вересня, II – 2 вересня – 29 жовтня). Близько

1566 р., після вимушеного від'їзду з Москви, друкарі переїхали в м. Заблудів (тепер у Білостоцькому воєводстві Республіки Польщі) до гетьмана Великого князівства Литовського Григорія Ходкевича, який мав намір видавати книги в перекладі на “просту” мову. Правда, задум Ходкевича не був здійснений через супротив “людей мудрих в тому письмі”. Там з 8 липня 1568 року до 17 березня 1569 року в заснованій друкарні видали збірку повчань церковнослов'янською мовою на теми євангельських текстів, які читали по неділях та святах – “Євангеліє учительне”. У цій книзі, крім заставок, кінцівок та ініціалів, шрифту, вперше в їхній практиці використаний титульний аркуш, на якому вказано місце, назву і час видання, прізвище видавця, а на звороті – герб Ходкевича.

У 1569 р. М. переїжджає до Вільна, а *І. Федоров* самостійно приступає до друкування “Псалтиря з Часословом”. Історики по-різному пояснюють причину цього розриву. Одні вважають, що *І. Федоров* та М. мали незгоди особистого характеру. Однак можливе й інше пояснення. У той час у Вільно з ініціативи Івана Зарецького та його брата віленського бурмістра Зеновія Зарецького при фінансовій допомозі віленських купців Кузьми та Лукаша Мамоничів створювалася друкарня. Для неї був потрібний досвідчений друкар. Велися переговори з М., а можливо, й з *І. Федоровим*. М. переїхав до Вільна, де став технічним керівником і співвласником (разом із К. Мамоничем) друкарні. Він надрукував там “Євангеліє” (1575), “Псалтир” (закінчений у січні 1576 р.), можливо, “Часовник” (1575-1576).

Віленські видання М. відзначаються великим чітким шрифтом, червоною в'яззю на початку глав, високохудожніми заставками, титулами, гравюрами (зображення євангелістів, царя Давида). Книги, надруковані М. у Вільно, помітно вплинули на подальший розвиток білоруського друкарства (друкар-

ні Мамоничів і Святодухівського братства у Вільно). У березні 1576 р. унаслідок конфлікту між Мамоничами і М., який затягнувся до 1579 р., всі непродані книги залишились у Мамоничів, а друкарське устаткування – за М.

Подальша доля друкаря невідома. Виходячи з того, що друкарський матеріал М. трапляється в острозьких виданнях (Василій Великий “*Книга о постничествѣ*” (1594); *Іоан Золотоустий “Маргарит”* (1595); “*Буквар*” (“Книжка словенська, рекомаа грамматика”) (1598); “*Отпис на лист... Іпатія Потія*” (1598); “*Часослов*” (1602); “*Лькарство на оспалий умисл чоловічий*” (1607), А. С. Зьорнова висловила припущення про можливий його переїзд до Острога. Нею також простежено використання дощок М. іншими українськими друкарями: Кирилом Транквіліоном Ставровецьким (“*Зерцало богослов'я*”. Почаїв, 1618), Тимофієм Вербицьким (два Часослови, Псалтир 1628), українсько-білоруським друкарем Спиридоном Сободем, румунськими друкарями в Говорському і Дяльському монастирях.

Література: Зернова А. С. Первопечатник Петр Тимофеев Мстиславец // Книга. Исследования и материалы. – Москва, 1964. – Сб. 9. – С. 77-111; Ісаєвич Я. Д. Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні. – 2-е вид., допов. – Львів, 1983. – С. 40-43; Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 103; Немировський Е. Л. Новий документ о Петре Тимофееве Мстиславце // Федоровские чтения. 1982. – Москва, 1987. – С. 33-41.

Олександр Позіховський